

Om half tien vertrekken we met de bus richting vliegveld. We passeren het World Expo 2010-terrein dat tussen twee bruggen ligt, aan twee kanten van de rivier. Het Chinese paviljoen, een schotel op pootjes, is vanzelfsprekend het verst klaar.

De chauffeur zet ons af bij het treinstation. Bedoeling is dat we met de Maglev-zweeftrein naar het Shanghai Pudong International Airport gaan. Dit vervoersmiddel is met 431 km/u de snelste trein ter wereld. De 29 km naar de luchthaven overbruggen we in 7,20 minuten.

Het is een laatste bewijs van de zorgvuldige en voortreffelijke opbouw van het programma: zoveel mogelijk zakelijk zien en zoveel mogelijk meemaken van de culturele en toeristische bijzonderheden.

Terminal 2, waar we moeten zijn, is ontworpen door de befaamde architect Richard Rogers. De technische uitstraling met bijbehorend lijnenspel maakt het gebouw tot een spectaculair geheel. Chinezen hebben kennelijk een voorkeur voor technische architecten.

We nemen afscheid van onze Jojo, doen de laatste inkopen en vliegen op om 12.00 u.; 11.11 uur later landen we op Schiphol, in eigen tijd is het dan 17.15 u. Binnenkort zien we elkaar weer, zo is afgesproken, voor een ontspannen evaluerende reünie. We bedanken Mirjam die het peloton mannen geweldig op oefening heeft genomen.

Concluderend kan worden gezegd dat we veel hebben ontwaard, wat enerzijds duidelijkheid gaf over hoe het er in China toegaat en anderzijds verwarring over hoe China nu echt in de wereld staat. De contrasten tussen oud en nieuw, tussen traditie en ultramodernisme, tussen armoede en rijkdom, tussen *laissez faire* en gedrevenheid tekenden zich scherp af. Wat is zijn en wat is schijn?

Voor ons is de winst dat we de situatie zelf in ogenschouw hebben kunnen nemen. Abstract is concreet geworden. Behalve kennis van zaken is ervaring van zaken wel zo belangrijk, zo niet belangrijker.

Epiloog

In de Boeing 737-400 zit ik naast een jonge Chinees die smakkend en slurpend - in China blijk van waardering, voor ons van onsmakelijkheid - van zijn vliegtuigmaaltijd zit te genieten. Wij westerlingen laten van dit luchtveevoeder gewoonlijk de helft staan.

Van het cakeje met zaden en honing neemt hij slechts één hapje: de snack is nog te modern voor hem.

Opdat zijn winden niet de laatste herinnering aan China zijn, knoop ik een gesprekje met hem aan. Met tussenstop in Schiphol is hij op weg naar Madrid om daar een training te volgen. Hij werkt als nucleair expert bij een kerncentrale.